

za jejíž nitky tahají bozi; i on se spolupodílí na tomto světě. To, co učiní, činí sám a je za své činy odpovědný, neboť je již vytržen z bezpečného světa mýtů, kde byl jen bezbrannou loutkou bohů, a ze svého soukromí. Člověk se nachází v novém světě, ptá se a odpovídá.

I dnes, samozřejmě, platí, že se každý z nás na světě a jeho podobě podílí; zda bude *kosmos* či *akosmia*, uspořádaností či nespořádaností. Žijeme – alespoň my vyvolení – ve svobodném režimu a jsme, jak rádi zdůrazňujeme, svobodní. Jen ta odpovědnost se jaksi vytrácí. Pokud jde o sféru *být*, máme jakž takž jasno k jakým důsledkům naše činy povedou: budu-li pilotem, hrozí mně i cestujícím pád; budu-li pedagogem, nevydělám si příliš, ale ovlivním své studenty; budu-li prorokem, hrozí mi nepochopení až ukamennování. Ve sféře *mít* už to tak zřejmé není: koupím si novou lednici, starou vyhodím; *mám* auto; *mám* ženu a čtyři psy v panelovém bytě na sídlišti; *mám* bezva prací prášek. Patří snad odpovědnost jen k *být*, nikoliv už k *mít*? Není snad to, co *máme* a jak si na tom zakládáme, stejně jen odrazem toho, čím ve skutečnosti *jsme*? Vždyť právě dnes, kdy veřejné slovo říká a vlastní oko vidí, že příroda je vyčerpaná a životní prostředí zdevastované, musí se nutně vtírat otázka po osobní odpovědnosti i po skutečných hodnotách.

Zdá se tedy, že stačí být člověkem, tj. tím, který je schopen *uvažovat*; *svobodnou a odpovědnou* bytostí, která klade důraz na *ctnosti* a jejímž ideálem je *uměřenost*; bytostí, která si je vědoma ostatních živých bytostí a jejich "práv", bytostí, která si přírody váží, neboť je to ona, která "rodí" vše živé a krásné, neboť příroda má svou duši a je hodnotou sama o sobě.

Magda Hulanová

studentka FHS UK, odbor sociální a kulturní ekologie

Literatura

- Aristoteles: *Metafyzika*. Laichter Praha, 1946.
 Kratochvíl, Z.: *Filosofie živé přírody*. Herrmannova synové, Praha, 1994.
 Patočka, J.: *Nejstarší řecká filozofie*. Vyšehrad Praha, 1996.
 Platon: *Gorgiás*. Oikúmené, Praha, 1994.
 Platon: *Theaitetos*. Oikúmené, Praha, 1995.

Svoboda, K. (ed.): *Zlomky předsokratovských myslitelů*. Nakladatelství Čs. akademie věd, Praha, 1962.

Práca bola odmenená cenou za najlepšiu esej na tému Udržateľný spôsob života v súťaži vyhlásenej STUŽ SR, STUŽ ČR, REC Slovensko a týždenníkom Mosty pri príležitosti Svetového summitu v Johannesburgu.

Je smrt ekologické téma? Dojít ke stadionu a zpět

Žijeme v době, kdy mnoho lidí vyhláší smrt všem představitelným oblastem lidského snažení. Slycháváme o smrti či konci historie, filozofie, vědy, moderny, postmoderny, světa, Boha. Jen smrt sama je odolná. Lidé nahlédli již dávno, že jejich životy mají hranici, tajuplný předěl, mez, za kterou náš život přepadává za obzor a rozplývá se v nejistotě. Co bude potom? Všemocná věda říká, že nic. Snad i proto o smrti slycháváme stále méně, vzácně, šepetem. Ne z úcty, spíše ze strachu, nepatřičnosti. Strašná a odpuzující smrt je v médiích překryta mládím, krásou a bezstarostností. Reklamy na nás chrlí trvale neudržitelné štěstí, snad proto se musí tolik a tak často opakovat. Kdo má toho štěstí dost, přepne program, často na jinou reklamu. Existuje reklama na rakve, reklama plná mladých a krásných ženských těl. Když do rakve, tak s co nejlepším tvarem a výzdobou. Televizi dnes vypíná málokdo. Vypnutí přináší ticho, myšlenky, to může připomínat smrt. Vypneme televizi, zapneme magnetofon.

Čím méně chceme o smrti slyšet, tím rychleji roztáčíme kaleidoskop našich zážitků. Zážitek střídá ještě lepší zážitek, ten zase nějaká slad-

kost, sladkost slast. Nevadí, že tolik štěstí nelze vstřebat, že se to potom jaksi navzájem smaže. Bez zastavení raději co nejrychleji směřujeme jinnam, samotná rychlost osvobozuje. Pustíme si k tomu něco lehčího a veselého. Třeba telenovelu, abychom viděli jak se žije, tam dokonce vidíme jaká je smrt. Ta přirozená smrt se nám ale vzdaluje přímo úměrně s rychlostí, se kterou se jí snažíme odstranit ze života.

Postmoderna, která ztratila optimismus moderní doby, přinesla místo kritiky ironii a také nostalgii po nedosažitelných alternativách. Mohla znovu objevit téma smrti? Těžko. Vyhlásila však konec všech velkých příběhů. Příběh o smrti ji minul. Smrt nemá alternativu, život – i ten posmrtný – ano.

Ekologům přineslo postmoderní myšlení naději, že s ním bude ukončen velký příběh ničím neomezeného růstu a pokroku, dálnice za stále větším blahobytem, k jehož nečekaným průvodním jevům patří cosi jako odpad, úbytek ozónu, klimatické změny, vymírání druhů, ekologická krize. Naděje environmentálního hnutí na konec ničím neomezeného růstu je však vrtkavá. V době relativizace všech hodnot nemá

pevné základy. Konec příběhů znamená zároveň i nemožnost nastolení příběhů nových. Například velkého vyprávění o trvale udržitelném životě, o dobrovolné skromnosti, o uznání svébytné hodnoty všeho mimolidského.

Před nedávnem mi umřel kamarád na rakovinu. Když jsem ho viděl naposledy, zbývalo mu jen pár hodin života. Jeho sportem trénované tělo se proměnilo v cosi, co bych si nikdy nedokázal představit. Když smrt dávala v jeho kašli na vědomí svou moc, zmohl se přerušit její vítězství několika slovy. Řekl mně, jak strašně se těší, až se jeho stav zlepší a on bude moci vzít své psy, otevřít branku a dojít ke stadionu a zpět. On, který byl zcela srostlý se svým sportovním životem, si přál udělat pár pomalých kroků, nadechnout

se venkovního vzduchu. Když jsem šel z nemocnice, bylo všechno jiné. Ten jiný pohled však brzy překryly všednější starosti. Žít s vědomím smrti, nebo raději bez něj?

Kolik toho nevidíme a nevnímáme, když smrt vytěsníme z našeho vědomí? Co všechno nám uniká? To nám stejně seče "Ona", až ji jednou někde potkáme. Oproti našim předchůdcům jsme rádi, pokud tu neznámou tvář spatříme nečekaně, jen na okamžik, když to setkání máme co nejrychleji za sebou. Podobně jako nás potkávaly ty příjemnější zážitky před tím. Ty bychom si najednou chtěli zpomaleně přehrát. To ale nejde tvář v tvář smrti. Ten okamžik bývá podle různých svědectví velmi různorodý, od pocitů naprostého klidu až po nevyсловnou hrůzu při posledním soudu. "Všechno je roz-

díl", říká postmoderní étos. Různorodé prožitky však spojuje jakási absolutní neodkladná nutnost. Jednoduchá teorie všeho živého – zrození, život, smrt. Přes všechny úspěchy vědy jen málokdo z umírajících plánuje a prověřuje platnost svých myšlenek. I věda je zatím na smrt krátká.

Slibné jsou úspěchy v biologii a lékařství. Genetické manipulace, molekulární biologie, zázračné léky. Slibují mnohé, ve vzduchu je cítit nesmrtelnost. Kdybychom porazili smrt, neztratíme bytí? Už nyní se řada lidí marně pokouší najít smysl bytí. Našli bychom ho, kdybychom ho mohli hledat déle, nebo bychom ho přestali hledat úplně? Jan Sokol říká, že dříve měli lidé větší smysl pro celek života, životní příběh, který má počátek a konec, tak jako obraz má rám a jen ornament je nekonečný. Příběh má hlavu a patu a jen nesmysl se může stále opakovat. Jaký by to musel být lék, co nám zajistí nesmrtelnost? Jak by byl drahý? Kdo by jej mohl užívat?

Čas od času se z plynulé zábavy a relativizujících soudů vynoří cosi, co vypadá jako hodnota absolutní. Přicházejí události, které vypadají jako základní historický přelom, po kterém už svět nikdy nebude stejný. Pak se objeví vymřelé pravdy a najeďnou s nimi nelze polemizovat. Moralizování překryje smysl. To na pozadí až příliš skutečné smrti vyrůstá ornament smrti virtuální. Smrt je rychle zahalena státními vlajkami. Černé sukno z pohádek poukazovalo ke smrti, státní vlajky od ní. Tak jako zásadní politické projevy, moc, finanční operace, slídilství ve jménu svobody, a vše prosakující "bavičství" – to musí pokračovat. Škleb proti osvobozujícímu smíchu. Kdyby tomu tak nebylo, mohli bychom si všimnout, že pozapomenutá a opomíjená klíčí někde, kde to nejméně čekáme, protože to vlastně nečekáme, další smrt.

Český filozof Karel Kosík připomíná povídku Proměna od Franze

Kafky. V ní se Gregor Samsa promění ve hmyz a stane se pro celou rodinu obtížným. Jeho sestra Markéta a rodina se umírajícího zřkají, popřou jeho lidství, situace ruší jejich klid, tak setřásají vše, co by jej mohlo ohrozit a dál kráčí "přes mrtvoly" za banalitou. Gregorovo tělo uklízejí služebné. Je to století nepřátelské k tragičnu, které je nahrazeno grotesknem. "Život lidí je zbaven osudovosti a ponížen na nahodilost."

Smrt neumíme obejít, ale přišli jsme na to, že ji lze na čas zneužít a zpeněžit. Když smrt nejde mediálně zpracovat, jakoby nebyla. Bangladéš umírající hladem, mizející druhy, umírající krajina. Příliš plíživá smrt, než abychom se jí věnovali v bleskových zprávách. Plíživá smrt nemívá výročí.

Vědomí smrti není oddání se smrti. Vědomí smrti může přinést radost z okamžiku, prožitek ze všedního, potěšení z nadechnutí, klid v zamyšlení. Snad i pomoc v situacích, kdy se sami se smrtí setkáme. Smrt blízkého v rámci smrtelnosti všeho živého, slon bojující o život při povodních v pražské ZOO v souvislosti s osudem sloních stád. Nad smrtí neznámých, smrtí stromů a zvířat snad můžeme mávnout rukou. V případě smrti Země nebude nikoho, kdo by mával. Nejen lidé a mrakodrapy umírají, umírat může i krajina. Čím méně to cítíme, tím méně života v sobě nalézáme. Je možné, že existují alternativy k dosud známým velkým příběhům, které lidé odjakživa vyprávějí. Tyto nové, velké alternativní příběhy, kterým my smrtelníci nemůžeme plně porozumět, vypráví život sám, navzdory existující smrti, jako zázrak. Neodvídají se z toho, co si lidé přejí, doprovází to, co přichází.

Ekologický příběh o složitosti života a hledání domova nás přesahuje svým rozsahem. Tento příběh je pro nás pomalý a zdánlivě velmi všední. Plyne jakoby nepovšimnut, možná proti naší zrychlené kultuře. V tomto příběhu se jen mihneme

a tak jej nemůžeme plně vnímat. Navíc je to příběh prastarý, nmoderní, ač jej objevuje i nejmodernější technika. Čím více se jej snažíme pochopit, tím více přicházíme o svou svobodu, o své naplnění, o zlatý věk blahobytu.

Příběh smrti je zjevný, individuálně vnímaný, mezní. Čím déle pobýváme na Zemi, tím je hmatatelnější, obzor se přibližuje. Smrt svým způsobem příběhy ukončuje a pro věruje. Život na Zemi je v měřítku života lidského příběhem nekonečným. Vědomí obzoru života nám snad může pomoci prožít život v mezích, v nalezení míry pro naše jednání, středu v různých hlediscích, v odhalení smyslu ochrany živého, v ochraně přírodní spontaneity a tvo-

řivosti. Ta zázračně přetrvává, zatímco my umíráme.

Pro dnešní dobu to až příliš všedně vyjádřil evangelický teolog Jan Heller:

"Bylo by přece škoda, kdyby tu života nebylo a z této ochrany života, z této potřeby, abychom přitakávali životu, který má smysl, roste potom obnova vztahu, a to jak mezi lidmi, tak i obnova vztahu ke všemu stvoření kolem, ke všemu co nás obklopuje, do čeho jsme byli postaveni a co naplňuje náš život. Myslím to docela prostince. Moje žena, moje děti, vnoučata, moji přátelé a moji záci, to všechno je můj život. Raduji se z toho, že s nimi mohu být, a proto je třeba, aby zůstalo zachováno to, v čem můžeme žít, oni se mnou a já s nimi."

Michal Bartoš

Nejkrásnější sbírka

Miloslav Nevrlý: **Nejkrásnější sbírka. Krajiny České a Slovenské republiky.** Vydalo Nakladatelství Vestri, Liberec, 2001, 272 stran.

Miloslav Nevrlý, známý severočeský milovník přírody, znalec Jizerských hor a autor několika knih (např. Karpatské hry, Chvála Zadní země, Zašlá chuť morušek, Kniha o Jizerských horách) završil svůj celoživotní vztah vnímavého objevitele a pozorovatele přírody vydáním výpravné publikace o velkoplošných chráněných územích České a Slovenské republiky. Nejkrásnější sbírka byla původně psána po kapitolách pro časopis Junák v letech 1990 – 1992. Pod stejným názvem ji r. 1997 se sto let starými obrazy a kresbami souborně vydalo nakladatelství TDC Junák v časopisu FONS. O rok později vyšla znovu s ilustracemi Michaela Floriana v libereckém nakladatelství Skauting.

Zatím poslední vydání z nakladatelství Vestri je tištěné na křídovém papíru a doplňuje jej 170 barevných snímků krajiny a přírody, z toho 60 celostránkových. Vynikající fotografie od dvacítky známých českých a slovenských fotografů jsou tak plnohodnot-

nou součástí knihy a protiváhou mluveného slova.

Samotný text je rozdělen do padesáti kratších kapitol, tolik je přibližně dohromady národních parků a chráněných krajinných oblastí v Česku a na Slovensku. V předmluvě Miloslav Nevrlý vysvětluje, proč dostala kniha název Nejkrásnější sbírka. Je to sbírka nejkrásnějších českých a slovenských krajin, hor, nížin, lesů a planin, jak je autor poznával během života na svých toulkách přírodou. Nenajdeme tu suchý výčet údajů o rozloze, počtu chráněných území nebo seznamy druhů. To si ostatně můžeme přečíst jinde. Kniha je něčím víc: svědectvím o mimořádné rozmanitosti a kráse krajiny v obou našich republikách. Je osobním vyznáním autora, plná jeho pocitů a dojmů, s nimiž se vnímavý čtenář ztotožní. Vyvolává neodolatelnou touhu následovat jeho kroky, cestovat, poznávat, pomalu procházet a vnímat všechna ta krásná místa naší přírody, která ještě přežila nápor technické civilizace.

Kromě Liberce a pražské prodejny nakladatelství Academia tuto knihu asi v běžném knihkupectví nenajdete.

Zájemci si však o ni mohou napsat na adresu: Nakladatelství VESTRI, Blahoslavova 150/4, 460 01 Liberec; resp.: vestri@atlas.cz

Zdeněk Lipský